

УДК 342.95:347.951

ПОШИРЕННЯ ЮРИДИКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ НА СПОРИ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ ДІЙ ПОСАДОВИХ ОСІБ

DISTRIBUTION JURISDICTION OF THE ADMINISTRATIVE COURTS TO APPEAL AGAINST ACTIONS OF OFFICIALS

Микитась І.М.,

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри кримінально-виконавчого права
Інституту кримінально-виконавчої служби*

Від результатів розбудови адміністративного права значною мірою залежить успішність становлення національної правової системи країни. Безперечним має бути, щоб усі адміністративні заходи були спрямовані на утвердження в національній правовій науці і практиці адміністративного судоустрою сучасних європейських цінностей і наближення новоствореної адміністративної судової системи до міжнародних стандартів і демократичних засад в її діяльності.

Ключові слова: адміністративне судочинство, покарання, суд, виправні колонії.

От результатов развития административного права в значительной мере зависит успешность становления национальной правовой системы страны. Бесспорным должно быть, чтобы все административные меры были направлены на утверждение в национальной правовой науке и практике административного судоустройства современных европейских ценностей и приближение административной судебной системы к международным стандартам и демократическим принципам в ее деятельности.

Ключевые слова: административное судопроизводство, наказание, суд исправительные колонии.

From the results of administrative law depends largely on the success of the formation of the national legal system. An absolute must be that all administrative measures were aimed at establishing a national legal science and practice of modern administrative judiciary European values and approach the newly created administrative court system to international standards and democratic principles in its activities.

Key words: administrative proceedings, penalties, court, penal colonies.

Актуальність теми. На сьогоднішній день виникла необхідність поширення юрисдикції адміністративних судів на спори щодо оскарження дій посадових осіб виправної колонії, які розкривають та переглядають адресовану засудженому кореспонденцію.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів» № 8 від 20 травня 2013 р., вирішуючи питання про віднесення норми до публічного права, а спору – до публічно-правового, суди повинні враховувати загальнотеоретичні та законодавчі критерії [1].

Зокрема, за змістом п. 1 ч. 1 ст. 3 КАС України у публічно-правовому спорі, як правило, хоча б однією стороною є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлін-

ські функції на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень [2].

Суди повинні звертати увагу на те, що спір набуває ознак публічно-правового за умов не лише наявності серед суб'єктів спору публічного органу чи посадової особи, а й здійснення ним (ними) у цих відносинах владних управлінських функцій.

Для цілей і завдань адміністративного судочинства вказаною Постановою ВАСУ владну управлінську функцію пропонується розуміти як діяльність усіх суб'єктів владних повноважень з виконання покладених на них Конституцією чи законами України завдань [1].

Щодо віднесення виправних колоній до суб'єктів владних повноважень у сфері виконання кримінальних покарань та визначення характеру спірних правовідносин, згідно з ч. 1 ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу України, органами виконання покарань є: центральний орган виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальні органи управління, кримінально-виконавча інспекція.

Відповідно до ч. 2, ст. 11 КВК України, установами виконання покарань є: арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи, слідчі ізолятори [3].

Відповідно до ч. 3 ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу України, кримінально-виконавчі установи, в свою чергу, поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії) [3].

Виправні колонії виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі (ст. 18 КВК України).

Відповідно до ст. 23 Кримінально-виконавчого кодексу України, за діяльністю органів і установ виконання покарань здійснюється відомчий контроль вищестоящими органами управління і посадовими особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань [3].

Відповідно до Положення «Про Державну пенітенціарну службу України» № 394/2011 від 6 квітня 2011 р., центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра юстиції України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, є Державна пенітенціарна служба України [4]. Дана служба здійснює свої повноваження безпосередньо та через свої територіальні органи управління в Автономній Республіці Крим, областях, містах Київ та Севастополь або міжрегіональні (повноваження яких поширюються на декілька областей) територіальні органи управління, а також через підпорядковані територіальним органам управління кримінально-виконавчу інспекцію, установи виконання покарань, слідчі ізолятори, воєнізовані формування, навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, підприємства установ виконання покарань, інші підприємства, установи і організації, створені для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Основними завданнями ДПтС України є:

- 1) реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- 2) внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- 3) забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;
- 4) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту.

Відповідно до пп. пп. 6, 7 п. 4 зазначеного Положення, Державна пенітенціарна служба України

організовує та контролює виконання вироків суду та інших судових рішень і застосування передбачених законом засобів виправлення засуджених; забезпечує дотримання вимог законодавства в органах і установах, що належать до сфери управління ДПтС України [4].

Проаналізувавши компетенцію, повноваження і завдання, якими наділені установи виконання покарань, можемо зробити висновок, що в процесі своєї діяльності ці суб'єкти владних повноважень здійснюють юридично-владну діяльність у сфері виконання кримінальних покарань, а саме: забезпечують дотримання вимог законодавства в органах і установах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України.

З вище наведеного вбачається, що спори, які виникають з приводу законності дій посадових осіб виправної колонії з розкриття та перегляду адресованої засудженому кореспонденції, є публічно-правовими, оскільки виникають за участю суб'єкта владних повноважень (виправної колонії в особі Державної пенітенціарної служби України), який реалізує у спірних відносинах надані йому законодавством владні управлінські функції стосовно забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, засуджених до позбавлення волі, з питань, пов'язаних із виконанням вироку.

Щодо визначення судової юрисдикції у справах, пов'язаних з виконанням вироку за участю Державної пенітенціарної служби України, відповідно до вимог ч. 2 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України, до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження [2].

Ч. 2 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України встановлено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлений інший порядок судового вирішення [2].

Згідно з п. 2 ч. 3 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України, юрисдикція адміністративних судів не поширюється на публічно-правові справи, що належить вирішувати в порядку кримінального судочинства [2].

Що стосується одержання і відправлення засудженими кореспонденції, то ці питання регулюються Конституцією України, ст. 113 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Виконання вироку є однією із стадій кримінального процесу, в яких вирок суду, що одержав силу закону, звертається до виконання і безпосередньо реалізується рішення суду та вирішуються питання, що виникають у зв'язку з його виконанням.

Правова регламентація порядку і умов виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації за-

суджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими, визначається кримінально-виконавчим законодавством України.

Завданнями кримінально-виконавчого законодавства України є: визначення принципів виконання кримінальних покарань та правового статусу засуджених; гарантій захисту їхніх прав, законних інтересів та обов'язків; порядку застосування до них заходів впливу з метою виправлення і профілактики асоціальної поведінки; системи органів і установ виконання покарань, їх функцій та порядку діяльності; нагляду і контролю за виконанням кримінальних покарань, участі громадськості в цьому процесі; а також регламентація порядку і умов виконання та відбування кримінальних покарань; звільнення від відбування покарання, допомоги особам, звільненим від покарання та і нагляду за ними.

Відповідно до ст. 4 Кримінально-виконавчого кодексу України, підставою виконання і відбування покарання, зокрема, є вирок суду, який набрав законної сили, інші рішення суду.

Ч. 1 ст. 8 Кримінально-виконавчого кодексу України, зокрема, встановлено, що засуджені мають право звертатися, відповідно до законодавства, з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів і установ виконання покарань, їх вищестоящих органів, а також до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.

Питання, пов'язані з виконанням вироку, вирішуються судом, який спеціалізується на розгляді кримінальних справ, за правилами кримінального процесуального законодавства в порядку, передбаченому розділом VIII Кримінального процесуального кодексу України.

Ст. 537 Кримінального процесуального кодексу України містить перелік питань, які вирішуються судом під час виконання вироків, до яких, зокрема, віднесено питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають при виконанні вироку [5].

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 539 Кримінального процесуального кодексу України, питання, які виникають під час та після виконання вироку, вирішуються судом за клопотанням (поданням) прокурора, засудженого, його захисника, законного представника, органу або установи виконання покарань, а також інших осіб, установ або органів у випадках, встановлених законом. Клопотання (подання) про вирішення питання, пов'язаного із виконанням вироку, подається:

1) до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого засуджений відбуває покарання, – у разі необхідності вирішення питань, передбачених п. п. 2–4, 6, 7 (крім клопотання про припинення примусового лікування, яке подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться установа або заклад, в якому засуджений перебуває на лікуванні) ч. 1 ст. 537 Кримінального процесуального кодексу України;

2) до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого виконується вирок, – у разі необхідності вирішення питань, передбачених п. п. 10 (у частині клопотань про заміну покарання відповідно до ч. 3 ст. 57, ч. 1, ст. 58, ч. 1 ст. 62 Кримінального кодексу України), 11, 13 ч. 1 ст. 537 Кримінального процесуального кодексу України;

3) до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого проживає засуджений, – у разі необхідності вирішення питань, передбачених п. п. 5, 8, 9 ч. 1 ст. 537 Кримінального процесуального кодексу України;

4) до суду, який ухвалив вирок, – у разі необхідності вирішення питань, передбачених п. п. 1, 10 (в частині клопотання про заміну покарання відповідно до ч. 5 ст. 53 Кримінального кодексу України), 12 (у разі якщо вирішення питання необхідне в зв'язку із здійсненням судового розгляду, воно вирішується судом, який його здійснює), 14 ч. 1 ст. ст. 537, 538 Кримінального процесуального кодексу України.

Висновки. Дії посадових осіб виправної колонії щодо порядку одержання і відправлення засудженими кореспонденції пов'язані з виконанням вироку суду в кримінальній справі та, відповідно до Розділу VIII Кримінального процесуального кодексу України, є однією із стадій кримінального процесу, а тому підлягають вирішенню в порядку кримінального судочинства, що виключає можливість їх розгляду в порядку адміністративного судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів: Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. № 8.
2. Кодекс адміністративного судочинства України (станом на 24 квітня 2015 р.). – Х.: Право, 2015. – 112 с.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України (станом на 05 березня 2015 р.). – Х.: Право, 2015. – 64 с.
4. Положення про Державну пенітенціарну службу України: Затверджено Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. № 394/2011.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України (станом на 04 березня 2015 р.). – Х.: Право, 2015. – 254 с.